

Majakovszkij

A FORGATÓKÖNYVÍRŐ ÉS FILMSZÍNÉSZ

Majakovszkij sokoldalú, rendkívül szélesskálájú művész volt. Kéltéményeket és színdarabokat írt, plakátokat, karikatúrákat rajzolt, festett, agitációs versikéket »fargott«, sőt — amjt kevesen tudnak — forgatókönyveket is írt és filmszerepeket alakított. A filmmel kapcsolatos működéséről szól Maksz Poljanovszkijnak (a »Vologya utcája«, a »Felderítő lány«, stb. szerzőjének) »Költő a filmvászonon« című könyve. Eszerint Majakovszkij először 1913-ban szerepelt filmen, egy, a divatos futurista nagyságokat »Kabaré 13« címen megörökítő alkotásban. Költők, írók, festők, (köztük például Majakovszkij és Borisz Lavrenyov) »alakították a szerepeket«, helyesebben saját magukat. Ők írták a szcenáriumot is. A film, amely megbukott, nem tudni, hol kallódott el, pedig Lavrenyov tanúsága szerint nem sokkal a Honvédő Háború kitörése előtt Leningrádban még bemutatták.

Az első, némafilm-szerepét az első önálló szkecs követte: a »Hajsza a dicsőségért«. Rövid történetét így írta le a költő: »Egy producer igen figyelmesen hallgat végig egy szcenáriumot, és legyintve csak ennyit mond: Hülyeség!« Majakovszkij le-történ tépi el a könyvet. »Nyilván figyelmesebben hallgatta, mint gondoltam.«

A FORGATÓKÖNYVÍRŐ

Az említett szcenáriumot újabbak követik, de a költő filmjeiből csak egy maradt meg teljes épségben, a De Amicis regénye nyomán írt »A kisasszony és a vagány«. Másik műve Jack London »Martin Eden«-jének megfilmesítése. A cselekményt a költő saját értelmezésében orosz talajba ültette át, a film címe ez volt: »Nem a pénzért született«. Majakovszkij így írt erről a filmjéről önéletrajzában: »1918 január. Moszkvába utaztam.

Fellépek. Éjjel a Nasztaszinszkijen, a Költő-kávéházban. A mostani költőkávéházi szalonocskák forradalmi nagymamája. Forgatókönyveket írok. Magam is játszom. Filmplakátokat rajzolok...« A költő harmadik forgatókönyvét (»A film béklyójában«) szerzője fantasztikus filmnek nevezte. (Ez is megbukott, akárcsak a futuristákról készült film.)

A »Nem a pénzért született« hőseiben, Ivan Novban Majakovszkij Martin Edent és kissé önmagát rajzolta meg. A különbség a regény és a film között az, hogy Ivan Novnak nem kell összeroppannia az arany szorító ölelésében, mint Martin Edennek.

Majakovszij filmjét ünnepélyes keretek között mutatták be a moszkvai Modern (ma Metropol) moziban, 1922-ben. Lunacsarszkij népművelésügyi miniszter is részt vett a bemutatón. A film mindenkinek tetszett — Majakovszkij kivételével.

A Neptun-filmgyárban forgatták »A kisasszony és a vagány« című Majakovszkij-filmét is.

Fiatal tanítónő érkezik a munkások esti iskolájába. A hallgatók fegyelmetlenek, verekszenek. Köztük is a legrosszabb az utca réme, egy fiatal huligán, szerelmével üldözi. A tanulók kinevetik a tanítónőt, de hősünk, aki valóban beleszeretett, védelmére kel. A fiúk verekedés közben megkéselik. Halálán van. Kéri, hívják el hozzá a tanítónőt. Az eleget tesz a kérésnek és az utolsó perceit élő fiatal embert egy csókkal búcsúztatja el az élettől.

Ez a nem túl eredeti, de a maga idejében (1919) nagy sikert aratott film »igen forradalmi« jelenség volt. Először ábrázolt egy olyan forradalmi intézményt, mint a munkások esti iskolája. Majakovszkij előbb említett filmjeiről ezt

mondta: »Szentimentális, megrendelt semmiségek, átdolgozások. Nem azért semmiségek, mert rosszabbak más filmeknél, hanem mert nem jobbak...«

Közben megérett az a terve, hogy saját életéből ír forgatókönyvet. 1918-ban így számol be erről Lili Brikhez írt levelében: »Szeretnék nyáron filmezni veled. Forgatókönyvet akarok írni számodra.«

Nem sokkal később Majakovszkij meg is valósította elgondolását. Egy moszkvai folyóirat, a »Filmvilág« közölte a hírt: »V. V. Majakovszkij költő fantasztikus filmlegendát írt »A film béklyójában« címmel. A forgatókönyvet a Neptun megvásárolta. Turkin rendező a napokban kezdi meg a film forgatását. Főszereplők: Lili Brik, Margarita Kibalcsics, A. V. Rebkova és a forgatókönyvíró: V. V. Majakovszkij.

A film rövid tartalma: egy ember beleszeret egy filmen szereplő asszonyba, aki kilép a vászonnól és életre kel. De az, aki egyszer már a filmvászonon élt, nem tudja megszokni a közönséges emberi életet. Vissza kell térnie a vászonra. Az élő ember a film-nő keresésére in-

Majakovszkij »A kisasszony és a vagány«-ban

dul, s így csöppen a vászontúli életbe, detektívek, cowboyok stb. stb. világába. (Ezt a rövid ismertétést Lili Brik mondta el Maksz Poljanovszkijnek és hozzátette: »Vlagyimir valóban ragyogó fantasztikus szcenáriumot gondolt ki.«)

Maga Majakovszkij néhány év múlva dühösen írta erről a filmjéről: »Miután megismerkedtem a filmgyártás technikájával, írtam egy saját forgatókönyvet, amely megfelelt irodalmi újító munkámnak. A Neptun szégyentelenül kiforgatta, megváltoztatta könyveimet.«

A forgatókönyvírással mégsem hagyott fel. Összesen tizenhárom filmet írt: többet közülük megvásároltak, de nem vittek filmre. A filmgyártás államosítása után (1919 augusztus) agitációs filmet írt, ezt a lengyel fronton harcoló vöröskatonáknak mutatták be.

A FILMSZÍNESZ

Majakovszkij szenvedélyesen érdekelte a filmművészet. Cikkeiben, írásaiban minduntalan hangoztatta, hogy »a film győzelme biztosítva van«. A film, amikor a mai

Ivan Nov szerepében a »Nem a pénzért született« című filmben

Majakovszkij és Lili Brik a költő »A film béklyójában« című, fantasztikus játékfilmjében

színház működését az egyszerű és olcsó gépi termelésre vezeti le, arra készlet, hogy gondolkozzunk a holnap színházáról, az új színészi művészetéről. Ez a film kulturális szerepe az általános művészet történetében.«

Mindazok, akik együtt dolgoztak vele a filmgyárban, elmondták, hogy rendkívül komolyan vette a filmet, pontos volt, igényes magával és másokkal szemben. Felvétel közben többször szemgyulladást kapott, de lelkiismeretesen tovább játszott, hunyorgás nélkül állta a Jupiter-lámpák fényét.«

Majakovszkij szinte predestinálta a filmre kitűnő megjelenése, figurája, arca, mimikája, gesztusai. Azt jóslták, hogy nagy filmszínész-karrier előtt áll. Meyerhold, a nagy rendező, vele akarta eljátszani Turgenev »Apák és fiúk« című regénye filmváltozatának főszerepét. »A film béklyójában« bemutatása után azonban — mint már említettem — elment a kedve a filmszerepektől. Lili Brik így beszélt erről: »Majakovszkij arra törekedett, hogy ne csinálják olyan nivótlanul ezt a filmet, ahogy a rendező elgondolta. A szcenárium azonban mégis annyira eredeti

volt, hogy a film — ha befejezését elrontották is — két évig futott a moszkvai mozikban.«

Miután azonban a költőnek kedvét szegte saját véleménye, játékfilmben soha többé nem állt filmfelvevőgéppel elé.

HIRADÓK ES DOKUMENTUMFILM

Néhányszor azonban még lefényképezték a híradóban. 1925-ben például, amikor felszólalt a légi-flotta barátainak társaságában. Az Izvesztijja megalapításának huszadik évfordulóján, 1924-ben, dokumentumfilm készült a lapról »A kommunizmus mikrobája« címen. A film egy részét az újság szerkesztőségében forgatták, Majakovszkij is szerepelt benne, aki akkoriban a lap munkatársa volt.

A filmrestaurátornak türelmes nehéz laboratóriumi munkával sikerült elérniük, hogy a megmaradt Majakovszkij-filmek, részletek, híradók ma is levetíthetők, s mint a Magyar—Szovjet Baráti Társaság székházában tartott bemutató bizonyította, érdekes, felémelően izgalmas találkozóra adnak lehetőséget a szovjet költőóriással.

PETŐ MIKLÓS